

ACC. N:R M. 6724:19.

Landskap: Blekinge

Upptecknat av: Aug. Holmberg

Härad: Bräkne

Adress: Jvängsta

Socken: Asarum

Berättat av:

Uppteckningsår: 1940

Född år ..... i .....

Ämne: Nastoma i Folklig tradition

L. U. F. 28

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Skriv endast på denna sida!

Nässlor M. 6724:1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 1

I Bleking skilde vi på tre slags "nässlor" = (nässlor)
Blindnässlan: som var en ^{ogräs} ~~fast~~ växt bland vassåren. Den
stora Brännässlan, vars blad på undersidan skiftade i blätt.
Samt den något mindre Etternässlan vars blad voro gröna å
båda sidor. Av dessa var det endast brännässlan som kom
till användning i flera avseenden och som därför kunde
betraktas som en nyttig, fast föga angenäm växt. Etter-
nässlan och Blindnässlan voro deremot endast till förargelse,
var och en på sitt sätt, sågs därför med övilja, och utrotades
varhelst den växte, så långt i människors förmåga stod.
Brännässlan och Etternässlan följdes förtroligt åt på samma växt-
plats och i dagligt tal gjorde man sällan någon skillnad. Eftersom
båda gavs en smärtsam erinran om bekantskapen fingo de oftast
den gemensamma benämningen: "Etternässlor". Men skulle man
samla nässlor till matvärd eller till beredning av spannsämne
så tog man endast brännässlor. Vilde man äta bitlla någon
god vau under näsan, tog man de spåra etternässlorerna!

Skriv endast på denna sida!

M. 6724 : 2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 2

Pastan nässlan i äldre tid någon gång användes till spånad
Och in i närvarande tid stundom användes till mat (= Nällekål)
har aldrig vad jag vet någon försökt förbättra den med odling
utan den har fått fortplantas och sprida sig själv eftersom
lokal, jordmån och naturens egna lagar tillåtet.

De växtplatser där nässlor bäst trivas voro: Rundt gödselhögarna
utanför lagårdsväggen, om marken där ej var för sandig. Vid åkerkanter
var potatesblast och annat utskott av åkermarken ogräs kastades i stora
högar som rullades och gjordes myllan fet och djupa. Och framför allt
där ett hus stått och ansvaret ramlat så att lovar som utgjort
ombruket spritts omkring och gjort jorden fet. Där växte nässlor
i stora ruggar och kunde stundom utsträcka stjälken över meterlänga.

I min barndom (= 1860 talit) kunde man få höra de gamle
berätta: att nällorna mycket väl låto sig beredas på precis samma
sätt som lin till spånad och vävad. Min Mor: född det året
vi skrev tjå åttor (= 1818) visste ej om någon som gjort spånad
av nällor under hennes tid, men kände till flera som hade

M. 6724:3

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 3

vävanden denav. Om jag mins rätt kallades dessa: "Nättdräkt".
Mor berättade vidare: Att hennes Mor, född i Grönsteboda av
Ushults s. u. Småland både berett och vävt tyg av nållor.
Men endast nållorna ej odlades, kunde det aldrig bli fråga om
någon större mängd varje höst utan endast några hävar varje
gång. De ryktes rejfe (Händerna skyddades då av tjocka vantar)
beredes ut till tork, buntades i hävar, värmdes och brötos på
precis samma sätt som Lin! Men man torkade ej nållorna i
basta eller vid brythall som lin, utan de torkades istället i
bakugnen, när de skulle brytas. Efter skickningen vreds
de i lockar och hängdes på loftet år från år tills man fått
så många att det kunde räcka till en väv. Endast en van
spinneriska anlätades till spånaden ty sådant garn ville man
ha så fint spunnet som möjligt. Och fastän häven (= garnet)
blev härfin skulle den varit mycket stark. Och väven man
fick denav skulle blivit ännu vitare än väv av lin. Man
hade nållhäven till inslag. Karpen till väven togs av lingarn.

#6724:4.

Pillagning av Nälle-kål.

När nässlorna vuxit till en handsbredd höga, borre de plockas. Endast löven användes! Följande någon stjälk med, eller rötter så kastades dessa ifrån. Alla nässelbladen lades nu i ett så kallat: "Kolafat" (= Flatat av hasselskorpor från en stomme av blena skalare, mitt ita klyvra hasselspröt. Kolafatets form liknade en halva av en ballong.) Långtidsigt hade man i en gryta som stod över elden i spisen, varmt kokhett vatten som nu med en stor träsked (= skopa) östes över nässelbladen i flera omgångar.

Detta hette: "Skälla nällorna"! Nässlornas egenskaper att förorsaka sveda vid beröringen, försvann genom skällningen.

Efter skällningen skulle nällorna hackas. Till hackstola hade man en mycket bred hyflad bräda, såväl alustång som lades på bordet. Av hackknivar fannos två slag. Ena slaget var tvära i äggan och 5 a 6 tum långa med ett rätt upp stående handtag. Man tog en kniv i vardera hand och sen gick händerna tvärs som lätkvingar vaxelvis upp och ner i oavbruten takt tills massan blivit finhackad (Detta hette skänvis: "Hacka, vicka, käl".)

M. 6724 : 5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 5

Dessa nu beskrivna hette: hackknivar. Men på många ställen hade man ett slags rullknivar: Två st något kullriga knivblad satta på något avstånd från varandra, förenade i båda ändar med en sprint, från varje sprint stäck en liten tånge rätt upp och på varje tånge satt ett träskäft av vilken man tog ett i vardera hand och satte kniven i gång medelst rullningar från höger till vänster och omvänt oarbrutet. Fördelen med rullkniven var att den ej sprätte omkring nållebladen, men arbetet var tyngre än med hackknivarna. Det var oftast barn som sysselsattes härmed.

Nästorna hackades tills de blew mycket finförädlade. En mängd av sådana en liters tät ^{hackas} massa räckte till 9 a 10 liter vatten. Således: en onättis till ett hushåll på 10-12 personer. Man kunde koka på både färskt och salt fläsk. Men tog helst det senare. Jag har ej sett eller hört ontalas att nållekal kokades på kött. Känligen blev kålen tillräckligt salt av fläsket annars fick man lägga i något salt i grytan. Rätten borde ha en svag smak av salt. Till tillägg kunde man ha både Kiogryn, om sådana fanns i skafferiet

M. 6724: 6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

s. 6.

I annat fall tog man hemmalda korsgryw av born. Men aldrig
helgryw. Någon avredning till slut med mjöl något slag förkom
icke. Till både utseende och smak var den förvillande lik den rätt
som brukade ljudas annandag jul och som lagades av den förr i
varje kålhage planterade grönkålen.

De fattige lagade sin nällekål på lite enkellare sätt. Var växt-
ligheten sådan att nällorna växt till lagom storlek, samtidigt som
Björksavven rånn så tappades sådan ur en stor björk och togs istället
för vatten. Detta gav sot smak, men den måste vara riktigt uttappad
i annat fall skar den sig (=blev slammig). Istället för sovel i
kålen läggs några fläskben i någon bondgård som allaredan
en gång varit i grytan. Alltiv blev det någon simmande fettvärka
i grytan. Hade de unga gryw att lägga i fick som reds av kålen
med en nyssa kornmjöl. Fast välis och föga närande som en
sådan rätt var, blev det likväl en välkommen måltid under 1860
talets svåra missväxtår. (Tag minns den ² annu)

Andra maträtter än kål har ej tillagats av nästlar, såvitt jag vet.

Nässlor som botemedel! ^{M. 6724:7}

Förr hände ofta att människor av båda könen, men efter vad jag tyckte mig märka: "måst kvinnor", fingo ett slags utslags- sjukdom kallad: "Elva-blåsten". På halsen, kinderna, händerna och isynnerhet handlederna uppstod inflammerade fläckar av såväl en flathands storlek med till förkommande små blåsor och en odräglig klåda. Rev man så hårt på blåsorna blev det öppna sår som vore synnerligt svåra att läka. Torisdagsmorgnar och söndagsmorgnar förrän solen gått upp skulle någon trollgubbe blåsa på det angripna stället 3 gånger genom 7 nällestubbar och kunde han så läsa den rätta bönen gick det ofta bort!

Detta tillgick såhär: Alla nässelstjälkar äro indelade i leder så att om man skär av stjälken mellan två leder får man ett rör. tre sådana rör sättes mellan vesträ handens pekfinger och långfinger. tre ^o mellan lång och skärsejan = (ringfinger) Och 3 st mellan skärsejan och "lille kom sist" = (lillfinger). De övre ändarna av rören sättes till ihop ^{med} ändarna men nedra ändarna vore vidare åtskilvna så att luften som kom igenom nälleroiren skulle

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 7

M. 6724: 8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 8

kunna spridas över hela det angripna stället. Först tog "blåste man" de rör på en gång i munnen som satt mellan pek och långfinger och blåste skarpt tre gånger å rad. Derpå togs de tre nästföljande och blåstes tre gånger igenom och slutligen de tre återstående rören också tre gånger. Derpå mumlade han sin hemliga böön. Alla nio näststubbarna = (rören) förvarade gubben i ett litet träförråd med utoragslock i vilken även låg några bitar av ett ormskinne!

Förigick blåningen t. ex. en söndagsmorgon och den sjuke ej blev frisk, skulle det blåsas på nytt torsdag morgon, eller vice versa.

Obs: Solen borde aldrig skina på rören eller ormskinnet!

Den så kallade: Elva-blåsten förekom helst under den tid då väranbetet som bäst pågick samt tycktes helst angripa yngre personer. Sällan angreps äldre, men kunde dock förekomma någon gång.

Hur man botade Nätte-febern.

I likhet med Elva-blåsten var det i regel endast smältningar sållan att äldre personer härav angreps, febern yppade sig genom att här och där om hela kroppen uppstod fläckar.

M. 6724:9

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 9

med röd inflammerad hud som efterhand avsondrade små flagor som lossnade och föll bort. Men åtföljdes mycket sällan av så intensiv blåsa som alltid åtföljer Elva-blåsten. Den förekom endast sommartid. Aldrig under vintern.

Man samlade in blad stjälkar eller rötter av nässlor, allt efter som något efter årstiden fanns att hitta ett par "grabbuavår" fulla hade detta i ett kärl och slog antingen rinnande vatten ur en bäck eller heltot regnvatten härpå, så mycket att det helt täckte näslepantiet som hölls kvar vid botten med en pålagd flat sten. Detta skulle stå "att drä" i tre dygn på ett ställe där solen ej skenkte av denna sekohö skulle den sjuke tvätta sig varje morgon förrän solen gick upp till dess inflammeringen gick bort, vilket om inte "pocker va små" borde gå inom 9 dygn. Tärje morgon skulle den sjuke dricka tre matskedar av vattuet på fastande mage "Dä ska hjälpa fo de såväl som för alla andra" La^o hette det i folkmanan!